

Van nature zijn rivieren en beken open systemen, die in directe verbinding staan met de landschappen waar ze doorheen stromen. Ze vormen de verbinding tussen bron en monding, riviervallei en beekdal. Het belang van die verbinding voor de mens verandert in de tijd. Rivieren zijn dikwijls grondig aangepast of 'geoptimaliseerd'. Ten behoeve van bepaalde functies werden dijken en stuwen gebouwd, waardoor het dynamische karakter werd getemperd en gereguleerd. Dat daarbij habitat verloren ging, migratie voor veel vissoorten onmogelijk werd, de waterkwaliteit achteruit ging en de geschiedenis van het landschap werd gewist, speelde daarbij een ondergeschikte rol.

De laatste decennia is het beleid voor de rivieren veranderd, zowel in Nederland en Vlaanderen als elders in Europa. Steeds meer appreciëren we weer rivieren met een natuurlijke dynamiek en de bijhorende valleilandschappen, en hun rol als essentiële onderdelen van ecologische netwerken. Het inzicht is gegroeid dat maatschappelijke doelen ook, en wellicht duurzamer, bereikt kunnen worden door met in plaats van tegen natuurlijke processen te werken. Er wordt dan ook steeds meer gezocht naar nieuwe manieren om met rivieren om te gaan.

Dat is ook nodig. Ook in de toekomst zullen de riviersystemen in Europa blijven evolueren door wijzigingen in water- en landgebruik, klimaatverandering en klimaatbeleid. Daarvoor zijn omvattende visies nodig, op riviersystemen als geheel maar ook voor deelgebieden, van bron tot monding. Visies die rekening houden met de lange termijn. Deze uitdagingen worden mondiaal erkend, zoals in de CBD Aichi target 11 (2010) en de Kaderrichtlijn Water.

Daartoe liggen de nodige vragen op tafel. Wat is er de afgelopen twintig jaar in Nederland en Vlaanderen gedaan is om doelstellingen van een samenhangend netwerk, waarin ten volle met biodiversiteit en ecosysteemdiensten rekening gehouden is, te realiseren? Welke lessen zijn daaruit te leren? Wat zijn de uitdagingen voor de toekomst?

Dit themanummer, gesponsord door het Wereld Natuur Fonds, Rijkswaterstaat en de provincie Gelderland, gaat op deze vragen in. Daarbij is het niet de bedoeling om een volledig overzicht te geven van de toestand van de riviersystemen in Vlaanderen en Nederland; de focus ligt op de Nederlandse en Vlaamse rivieren als ecologische corridors en netwerken, vanaf de haarvaten tot aan de estuaria. De uitdagingen voor beleid, beheer en gebruik zijn het verzekeren van longitudinale connectiviteit, klimaatadaptatie en co-creatie voor multifunctionaliteit. De auteurs analyseren wat er met het gevoerde beleid en beheer gerealiseerd is en wat dit voor de toekomst kan betekenen. De themareactie besaat uit Rob Jongman, Geert de Blust, Jos Dekker en Daisy de Vries (redactie LANDSCHAP), Bas Roels (Wereld Natuur Fonds), Joost Backx (Rijkswaterstaat) en Lyda Dik (Provincie Gelderland).

ROB JONGMAN & GEERT DE BLUST